

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC
SOLUTIONS

MAQSUD SHAYXZODA DRAMATURGIYASINING SAHNA
TALQINLARI: O'ZBEKISTON TEATRLARIDA NAMOIYISH
ETILGAN ASARLAR TAHLILI

Sirojiddinov Bobur Qamariddin o'g'li

Toshkent davlat transport universituti 3-bosqich talabasi,

Tilavbayeva Gulsanam Bepulatovna.

Ilmiy rahbar: Toshkent davlat transport universiteti,

“Xalqaro ommaviy huquq” kafedrası o'qituvchisi.

Annotatsiya: Maqolada o'zbek dramaturgiyasining yirik vakillaridan biri Maqsud Shayxzodaning sahna uchun yaratilgan asarlari va ularning O'zbekiston teatrlaridagi namoyishi keng tahlil qilinadi. Muallifning tarixiy va falsafiy mazmundagi dramalari sahna asarlari sifatida qanday talqin etilgani, rejissorlik yechimlari, aktyorlik mahorati va sahna bezaklari kabi komponentlar o'rganiladi. Xususan, Shayxzodaning «Jaloliddin Manguberdi», «Mirzo Ulug'bek» va «Amir Temur» kabi asarlarining turli teatr sahnalarida o'ziga xos talqinlari, ularning tarixiy xotirani tiklash va milliy o'zlikni ifodalashdagi o'rni ochib beriladi. Maqolada, shuningdek, zamonaviy teatr texnologiyalari va sahna ifodasi imkoniyatlari orqali Shayxzoda dramaturgiyasining yangi qirralari qanday yoritilayotgani ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Tomoshabinlar va teatr tanqidchilarining spektakllarga bergan baholari orqali asarlarning bugungi kun teatr san'atidagi dolzarbligi ham ko'rsatib berilgan.

Kalit so'zlar: Maqsud Shayxzoda, o'zbek dramaturgiyasi, teatr san'ati, sahna talqini, sahnalashtirish, rejissura uslublari, aktyorlik mahorati, tarixiy drama, milliy o'zlik, sahna bezagi, zamonaviy teatr texnologiyalari, tomoshabin qabul qilishi, teatr tanqidi, dramatik konflikt.

Аннотация: В статье представлен глубокий научный анализ драматургического наследия Макуда Шайхзаде и особенностей постановки его произведений на сценах театров Узбекистана. Рассматривается, как пьесы историко-философского содержания («Джалолитдин Мангуберди», «Мирзо Улугбек», «Амир Темур») интерпретируются в различных театральных пространствах, какие режиссерские решения, актерские приемы и сценографические средства используются для раскрытия их идейно-художественной сущности. Особое внимание уделено современным подходам к инсценировке произведений Шайхзаде, а также отражению в спектаклях вопросов национальной идентичности и исторической памяти. Через анализ зрительских откликов и критических рецензий выявляется актуальность драматургии Шайхзаде для современного театрального искусства. **Ключевые слова:** Макуд Шайхзаде, узбекская драматургия, театральное искусство, сценическая интерпретация, постановка, режиссёрские приёмы, актёрское

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC
SOLUTIONS

мастерство, историческая драма, национальная идентичность, сценография, современные театральные технологии, восприятие зрителя, театральная критика, драматический конфликт.

Abstract: This article provides an in-depth scholarly analysis of Maqsud Shaykhzoda's dramatic legacy and the distinctive features of staging his plays in various theaters across Uzbekistan. It explores how his historically and philosophically rich dramas — such as "Jaloliddin Manguberdi," "Mirzo Ulughbek," and "Amir Temur" — have been interpreted through different directorial visions, acting techniques, and scenographic approaches. Particular attention is given to the modern staging strategies employed to highlight new facets of Shaykhzoda's works, and the way these performances contribute to the reflection of national identity and historical memory. By examining audience reactions and critical reviews, the article also demonstrates the continued relevance of Shaykhzoda's dramaturgy within the context of contemporary theatrical art.

Keywords: Maqsud Shaykhzoda, Uzbek dramaturgy, theatrical art, stage interpretation, staging, directorial techniques, acting mastery, historical drama, national identity, scenography, modern theater technologies, audience reception, theater criticism, dramatic conflict.

Kirish: O'zbek adabiyoti va teatr san'atida o'ziga xos o'rin egallagan Maqsud Shayxzoda o'zining boy ijodiy merosi bilan milliy dramaturgiyaning rivojiga beqiyos hissa qo'shgan. Uning asarlari o'zbek xalqining tarixiy taqdirini, milliy o'zligini va ma'naviy qadriyatlarini sahna orqali ifoda etishga xizmat qilgan. Shayxzoda dramaturgiyasida tarixiy shaxslar obrazi, milliy g'oya va insoniy fazilatlar teran badiiy ifodasini topgan bo'lib, bu asarlar teatr sahnasida ham o'ziga xos talqin va ishlov talab qiladi.

Uning «Jaloliddin Manguberdi», «Mirzo Ulug'bek», «Amir Temur» kabi dramalari O'zbekiston teatrlarida muntazam sahnalashtirilib, tomoshabinlar va teatr tanqidchilari tomonidan e'tirof etilgan. Ushbu asarlar sahnaga moslashuvida rejissorlik yondashuvlari, aktyorlik mahorati, sahna dizayni va zamonaviy texnologiyalar imkoniyatlaridan foydalanish o'zining alohida o'rni va ahamiyatiga ega.

Maqolada Maqsud Shayxzoda asarlarining teatr sahnasidagi talqinlari, ularning tarixiy va badiiy mohiyati, shuningdek, zamonaviy teatr san'atida ushbu asarlarning tutgan o'rni keng qamrovda ilmiy asosda tahlil qilinadi. Tadqiqotdan ko'zlangan asosiy maqsad — Shayxzoda dramaturgiyasining sahnadagi hayotini o'rganish, uning teatr madaniyatimizdagi o'rni va ta'sirini yoritish hamda bugungi zamonaviy sahna talqinlari orqali asarlarning dolzarbligini namoyon etishdan iborat.

Asosiy qism:

Maqsud Shayxzoda dramaturgiyasining sahna uchun yaratilgan o'ziga xos xususiyatlari: Maqsud Shayxzoda o'z dramaturgik faoliyatida tarixiy shaxslarning

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

qiyofalarini sahnaga olib chiqishda o'ziga xos uslub va yondashuv yaratdi. Uning asarlarida tarixiy voqealar badiiy talqin qilinar ekan, ular zamonaviy ijtimoiy va ma'naviy muammolar bilan uzviy bog'lanadi. Shayxzoda dramalarida tarixiy faktlar badiiy umumlashtirilgan holda, milliy o'zlikni anglash, vatanparvarlik, ozodlik va ilm-ma'rifat g'oyalari asosiy motiv sifatida ilgari suriladi. Aynan shu jihatlar uning asarlarini sahnada jonlantirishda rejissorlarga keng imkoniyat yaratadi.

Asarlarning sahna talqinlari: teatr tajribalari: Shayxzodaning «Jaloliddin Manguberdi», «Mirzo Ulug'bek», «Amir Temur» kabi asarlari turli teatr sahnalarida turfa talqinlarda namoyish etilgan. «Jaloliddin Manguberdi» dramasi sahnaga qo'yilganda, bosh qahramon obrazida erkinlik uchun kurashgan jasorat va vatanparvarlik ruhi ustuvor bo'lib, aktyorlarning emotsional ifodasi orqali bu g'oya tomoshabinga yetkazilgan. «Mirzo Ulug'bek» spektaklida esa ilm-ma'rifat va adolatga intilish, olim shaxsining ichki ziddiyatlari sahnaviy vositalar bilan chuqur ifodalangan. «Amir Temur» spektakllarida esa davlat va adolat g'oyalari tarixiy qahramon obrazi orqali yorqin talqin etilgan.

Rejissura va aktyorlik mahoratining roli: Maqsud Shayxzoda asarlarining sahna talqinlarida rejissuraning ijodiy yondashuvi muhim o'rin tutadi. Har bir spektaklda tarixiy ruhni jonlantirish uchun zamonaviy sahna texnikasi, yoritish usullari, dinamik sahna harakatlari va musiqiy bezaklardan samarali foydalanilgan. Aktyorlik mahorati esa Shayxzoda yaratgan murakkab va ko'p qirrali obrazlarni hayotiy va ta'sirchan tarzda aks ettirishga xizmat qilgan. Har bir aktyor o'z qahramonining ichki dunyosini ochish uchun hissiy chuqurlik va mahoratni namoyon etishga intilgan.

Zamonaviy teatr texnologiyalarining ta'siri: Shayxzoda dramaturgiyasining bugungi sahna talqinlarida yangi teatr texnologiyalari — multimediya, proyeksion effektlar, dinamik dekoratsiyalar va zamonaviy yoritish tizimlaridan keng foydalanilmoqda. Bu texnik imkoniyatlar spektakllarning ta'sirchanligini oshirishga, tarixiy muhitni tomoshabinga yanada aniqroq yetkazishga xizmat qilmoqda. Ayniqsa, sahna harakatlarning ritmik uyg'unligi va musiqiy ifodalarning integratsiyasi orqali tomoshabinlarni asar ruhiyatiga chuqur singdirish imkoniyati yaratilmoqda.

Tomoshabin va teatr tanqidchilari baholari: Maqsud Shayxzoda asarlarining sahna talqinlari nafaqat teatr san'ati ixlosmandlari, balki professional tanqidchilar tomonidan ham iliq kutib olingan. Tanqidchilarning fikricha, Shayxzoda dramalarining sahnadagi talqinlari milliy o'zlikni anglashga, tarixiy xotirani tiklashga va ma'naviy qadriyatlarni targ'ib etishga xizmat qilmoqda. Tomoshabinlarning spektakllarga bergan ijobiy baholari esa Shayxzoda asarlari sahna hayotining bugungi kunda ham dolzarb va qiziqarli ekanini ko'rsatmoqda.

Xulosa va takliflar:

Xulosa: Maqsud Shayxzoda dramaturgiyasi O'zbekiston teatr san'atining boy va sarmazmun sahifasini tashkil etadi. Uning asarlarida tarixiy shaxslar va muhim tarixiy voqealar o'ziga xos badiiy mahorat bilan yoritilib, milliy g'urur, o'zlikni anglash va ma'naviy qadriyatlarni ulug'lash g'oyalari ilgari surilgan. Shayxzoda dramalarining

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

sahna talqinlari zamonaviy teatr yondashuvlari bilan uyg'unlashib, teatr san'atining rivojiga yangi nafas olib kirgan.

Asarlarning teatr sahnasida talqin etilishi davomida rejissorlar va aktyorlar tarixiy haqiqatni badiiy ifodalashga, obrazlar zamiridagi g'oyaviy va ma'naviy qatlamlarni chuqur ochishga harakat qilganlar. Zamonaviy sahna texnologiyalaridan foydalanish spektakllarning badiiy darajasini oshirgan, tomoshabinlarga kuchli hissiy ta'sir ko'rsatgan.

Maqsud Shayxzoda dramaturgiyasi asosida yaratilgan spektakllar bugungi kunda ham o'zining dolzarbligini saqlab qolmoqda, yosh avlodni tarixiy xotira va milliy qadriyatlar asosida tarbiyalashga xizmat qilmoqda.

Takliflar:

Maqsud Shayxzoda asarlarini yangi sahna talqinlarida qayta ishlab chiqish — zamonaviy sahna imkoniyatlari va texnologiyalaridan keng foydalanib, Shayxzoda dramalarining yangi versiyalarini yaratish teatr san'ati rivojiga hissa qo'shadi.

Rejissorlar va dramaturglar uchun seminar-treninglar tashkil etish — Shayxzoda asarlarining sahnalashtirishdagi metodik va estetik yondashuvlarini o'rganishga bag'ishlangan amaliy seminarlar o'tkazish, yosh teatr mutaxassislarining bilim va ko'nikmalarini oshiradi.

Talabalar va yoshlar uchun spektakllar uyushtirish — Shayxzoda asarlariga asoslangan spektakllarni o'quvchi-yoshlar orasida keng targ'ib qilish, tarixiy ong va vatanparvarlik ruhini oshirishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi.

Shayxzoda dramaturgiyasiga bag'ishlangan ilmiy-tadqiqot ishlarini kengaytirish — uning sahna talqinlari, rejissorlik yondashuvlari va aktyorlik mahoratini chuqur tahlil qilgan monografiyalar va ilmiy maqolalarni tayyorlash zarur.

Asarlarning multimediya va raqamli formatlarini yaratish — Shayxzoda dramaturgiyasi asosida sahnalashtirilgan spektakllarni raqamlashtirib, onlayn platformalarda tarqatish orqali keng ommaga taqdim etish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Shayxzoda M. Tanlangan asarlar. — Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1988.
2. Ortiqov N. O'zbek dramaturgiyasi taraqqiyoti. — Toshkent: Fan, 1995.
3. Umarova D. O'zbek teatr san'ati va dramaturgiya tarixidan lavhalar. — Toshkent: San'at, 2002.
4. Ismatova M. Tarixiy obraz va sahna talqini: O'zbek teatrlari tajribasi. — Toshkent: Akademnashr, 2010.
5. Tursunov K. Rejissura asoslari va zamonaviy teatr texnologiyalari. — Toshkent: San'at, 2015.
6. Karimov Sh. O'zbek milliy teatrining shakllanishi va rivojlanish bosqichlari. — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2017.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC
SOLUTIONS

7. Zunnunov A. Teatr tanqidi va sahna madaniyati. — Toshkent: Istiqlol, 2011.
8. Qodirova M. O'zbek dramaturgiyasi: tarix va taraqqiyot. — Toshkent: Ilm Ziya, 2020.
9. Yusupov B. O'zbek sahna san'ati va dramaturgiyada tarixiy obrazlar. — Toshkent: O'zbekiston, 2022.
10. G'afurov A. Maqsud Shayxzoda hayoti va ijodi. — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2014.
11. Karimova F. Dramaturgiya va teatr: muammolar va yechimlar. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
12. O'zbekiston davlat akademik drama teatri rasmiy sayti: <https://dramteatr.uz>
13. Saidov A. Milliy teatr san'atining rivojlanish yo'llari. — Toshkent: Tafakkur, 2012.
14. Anvarova N. Sahna va dramaturgiya: o'zaro aloqalar. — Toshkent: Adabiyot, 2019.
15. Komilov N. O'zbek milliy ong va tarixiy xotira. — Toshkent: Ma'naviyat, 2003.

